

A woman with dark hair styled in a bun, wearing large sunglasses and a bright red, strapless, backless dress. She is looking back over her right shoulder towards the camera. Her left hand is near her chin, and her right hand is near her waist. The background shows a city street with a modern glass-fronted building and a classic car.

*Så ser
man lige mig!*

På blot to generationer er vi gået fra et slægtsorienteret til et individorienteret samfund. Finn Korsaa leverer et portræt af individualismens ideologiske position.

Det forekommer som et dogme, at der i Danmark kun kan føres socialdemokratisk politik. Den politik, der skal realiseres, ligger fast uanset partifarve og bygger på ideer om solidaritet, fællesskab og velfærd.

En sådan holdning har rod i en gammelkonservativ ideologi, der havde sin storhedstid i begyndelsen af 1800-årene, og som betonedede det slægtsorienterede menneskes position, der blev truet af den fremstormende kapitalisme og dens ideologi, liberalismen. I dag, hvor kapitalismen har sejret overbevisende, har den ideologiske reaktion samtidig vokset sig stærk. Det mærkelige er jo, at den kapitalistiske tænkemåde på den ene side er blevet "naturlig" for os, uden at det har gjort os til liberalister, men tværtimod har styrket den velfærdsideologi, som alle de socialdemokratiske partier værner om.

For så vidt består der en uoverensstemmelse mellem teori og praksis, politisk teori og social praksis, og dermed er bunden lagt for fremtidens talrige konflikter og uoverensstemmelser. Den sociale praksis kommer til udtryk, når det moderne menneske viser sig som kapitalismens overbeviste frontkæmper, der har travlt med at løsrive sig fra enhver form for fællesskab. Det er det selvrealiserende menneske, der ønsker sig fri for alle snærende bånd og først og fremmest har sig selv på programmet.

Retorikken er selvcentreret og fremsiges helst, mens tilhørerne klapper: Det er *mig*, det drejer sig om. Mig, mine behov, min karriere, min lystfølelse, mine fantasier osv. Moderne børn bliver opdraget til at sætte deres egen livsudfoldelse over alt andet og bliver heppet frem af slagord om 'dit kompetente barn'. Altså ideologisk liberalisme i fuld skala.

Individualiseringen har sejret overbevisende under indtryk af den voldsomme udviklingsproces, der blev sat i gang med overflodssamfundets gennembrud i 1960'erne. Det har ført til, at personlig selvrealisering og tilfredsstillelse sættes over slægtsrelationer, familiefølelser og ægteskab. På blot to generationer har det ført fra et slægtsorienteret til et individorienteret samfund, hvor borgerne bliver mere og mere optaget af deres eget velbefindende, rettigheder og sundhed på bekostning af parforhold og familiens trivsel. Kapitalismen har været det dynamiske og ordensnedbrydende element i den udvikling og har skabt et overflodssamfund, der er rigt på varer, skilsmisser, enlige, og ensomme.

Altså en udvikling, der har smadret fortidens fællesskaber. Det er ikke uden grund, at det nationale tv-epos *Matador* fik netop dette navn. *Matador* betyder *dræber*, som enhver kender det fra spillet, hvor man bliver ruineret, hvis man havner på en dyr adresse bebygget med hoteller.

Columbo og den gode moral

Selvrealiseringens iscenesættelse er dog ikke uden problemer. Allerede Dostojevskij fandt, at en hensynsløs selvrealisering kunne føre til forbrydelse. I *Forbrydelse og straf* sætter han det individorienterede menneskes selvovervurdering over for med-

menneskelighed og samvittighed. Bogens hovedperson Rodion Raskolnikov er en ung, talentfuld student, der sulter og lider. Han har hverken penge til husleje eller mad. Skulle han ikke kunne tillade sig at rydde den usle pantelånerske af vejen? Et menneske, hvis liv er en pestilens for mange mennesker, men hvis død kan hjælpe Raskolnikov til at nå frem til sine mål?

Den, der stiller sig uden for gruppen, har allerede forbrudt sig. Og der er en tendens til at opfatte den, der går sine egne veje ikke bare som normbryder, men som forbryder. En vis mistænkelighed knytter sig således til det selvrådige, selvrealiserende menneske. Man kan indvende, at der blot er tale om jantelov, men man kan også se faren, som Dostojevskij så den.

Det gjorde såmænd Hollywoods filmfolk, da de skabte tv-serien om kriminalkommissær Columbo, der med sin fedtede cottoncoat, sin cigarstump og sin Peugeot fra 1960 repræsenterede verden af i går. Han blev kaldt på arbejde, når det privilegerede og selvcentrerede menneske havde følt sig nødsaget til at myrde af hensyn til sin egen karriere eller position.

På samme måde som i Dostojevskijs roman vidste man på forhånd, hvem morderen var, og kunne koncentrere sig om det væsentlige: en moralsk konfrontation, hvor man på den ene side havde det individorienterede og selvviscenesættende menneske, der ikke lader noget stå i vejen for sig, og på den anden side den slægtsorienterede kommissær, der stod fast på de traditionelle familieidealer og talte rørende om sin kone derhjemme, mens han rystede på hovedet over individualismens hovmod. Hans nostalgiske figur stillede ham uden for tiden, hvor han, på samme måde som Dostojevskij, søgte at forstå tankegangen hos det moderne selvrealiserende menneske.

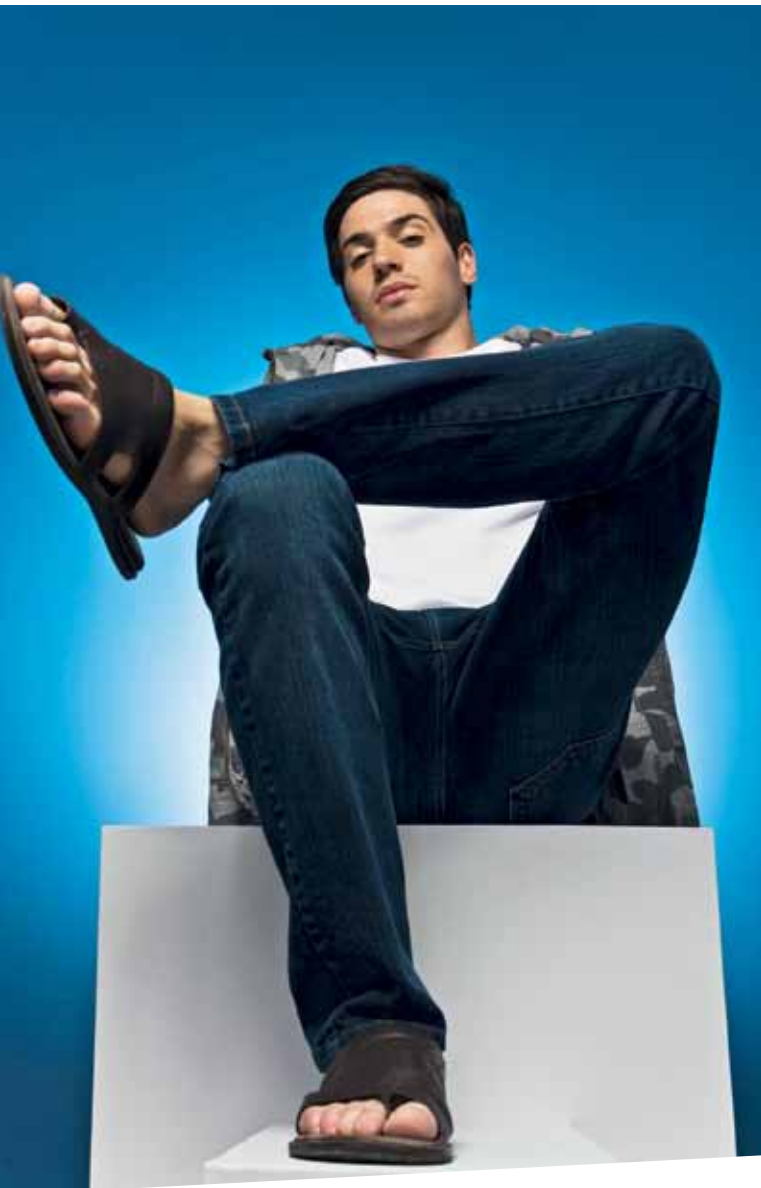
Faren i yderlighederne

Er der tale om en mistro over for det selvrealiserende menneskes redelighed, så synes der ingen betænkelighed at være, når det drejer sig om opdragelsen. Hvorfor blinker der ingen advarselsslamper, når man ser moderne børn, der opdrages i individualismens tegn? Hvorfor giver det ikke anledning til ideologiske overvejelser, at så mange børn ender med en ADHD-diagnose?

Dog – er der fare forbundet med ekstrem dyrkelse af det individorienterede, så lurer farerne også i den anden yderlighed: Blandt dem, der sværger til det slægtsorienterede, finder man dem, der forlanger absolut lydighed og indordning under slægtens lov. Der findes, som man har læst om, fædre, der er parate til at slå deres døtre ihjel, dersom de ikke følger gruppens normer.

Der er altså tale om yderpunkter, som det ifølge et gammelt dansk ordsprog drejer sig om at undgå. En gylden middelvej kunne være påkrævet, kan man sige. Det forekommer mig, hvis jeg nu tillader mig en forenkling, at man i Kina og USA har fundet en sådan balance. Begge steder gælder kapitalismens lov i samfundslivet, men ikke i familien. Der har man i højere grad været i stand til at bevare en slægtsorienteret indstilling.

>

Hvorfor blinker der ingen advarselsslamper, når man ser moderne børn, der opdrages i individualismens tegn?

DEBAT: Giver denne artikel anledning til kommentarer?
Vi har åbnet for debat på www.dp.dk > Aktuelt > Aktuelle temaer.

> Familien som slagmark

Vi moderne skandinaver har ført den kapitalistiske filosofi, dvs. liberalismen, helt ind i familielivet. Hvilket bæres frem af to af ideologiske positioner. På den ene side den individuelle selvhævdelse, på den anden side en anakronisme, nemlig lighedsideologien, der er et levn fra den store franske revolutions dage.

Disse to indstillinger har ført til en daglig kamp mellem mand og kvinde i familien. Tilmed opdrager moderne forældre deres børn. Nej, forkert! de opdrager ikke, men agerer heppekor, mens børnene selv må finde en vej mellem *X Factor* og egen læring. Hvor der til den slægtsorienterede familie hører naturlige roller for mand og kvinde, er den individorienterede familie blevet til en slagmark, som mænd og kvinder lider under – og som de meget træffende har døbt: hjemmefronten. Misforstå mig ikke, jeg ønsker ikke en tilbagevenden til 1950'erne kønsopdelte samfund. Man kan udmærket have en familie, hvor mand og kvinde udfylder hver sin naturlige rolle, uden at det fører til, at den ene dominerer den anden.

Det ulykkelige er, at mange unge mennesker indgår i parforhold og familieliv med en individorienteret indstilling. Det kommer blandt andet til udtryk, når man stiller sig an over for sin partner med krav om personlige rettigheder i forhold til fællesskabet. Man ønsker ligestilling og stiller med krav om at kunne holde fri. Man taler om, at der skal være grænser for, hvad man skal finde sig i fra sin mand eller sin kone. En sådan indstilling afspejler en holdning, der gør, at man ikke kan føle sig hjemme og slappe af i sin egen familie, men til stadighed er anspændt og indstillet på at kæmpe for sine rettigheder.

Kernefamilien lever

Men hvorfor søger individorienterede mennesker en familieform, som de i virkeligheden anser for umulig og gammeldags? Hvorfor indlader de sig på et familieliv, de allerede er på vej ud af, inden de har etableret sig? Hvorfor ikke indrette sig på en måde, der passer til de behov, det individorienterede menneske har?

Det er der også nogen, der gør! Der bliver flere og flere enlige. Desuden har 'de forenede socialdemokratier' åbnet mulighed for, at det individorienterede menneske, uden partner, kan realisere sine private behov ved at blive insemineret eller ved adoption. Det er gennemført individualisme: Hvad barnets behov er, anses for lige gyldigt.

Således bidrager lovgivningen til kapitalismens nedbrydende kræfter. Den traditionelle familie, der består af én mand og én kvinde og deres børn, anses for gammeldags og er en stærkt udskældt familieform. Der er lighedsideologer i dette land, der opfatter det sådan, at hvis man mener, at kernefamilien er den bedste familieform, så er man fascist!

På trods af en sådan holdning er kernefamilien ikke sådan at udrydde. Den findes stadig i sin oprindelige form og også i form af sammenbragte familier. Den får af sine brugere stadig næring

og styrke til at fastholde fællesskabet. Sådanne fællesskaber kan endda være så levedygtige, at de kan modstå presset fra politikere og debattører, der spreder deres evangelium om lighed og individualisme, på samme måde som bonden spredte gyllen.

Hvem skal så træde til?

Det turde være indlysende, at en familie ikke kan fungere tilfredsstillende på ideologien om, at mand, kvinde og børn skal være lige i familien. Familien kan heller ikke fungere, hvis et eller flere af familiemedlemmerne forlanger at indtage rollen som privilegeret hovedperson. Hvis ikke det er fællesskabets idé og den slægtsorienterede indstilling, der råder som det overordnede princip, så bryder familien sammen før eller siden. Mand og kvinde må være indstillet på, at fællesskabet er mere afgørende end de individuelle rettigheder, også for børnene.

Min viden om familieforhold i Kina og USA bygger på enkeltstudier, indrømmet. Ser man nærmere på sådanne, opdager man, at de dér fastholder det slægtsorienterede familieliv og henviser individualismen og ligemageriet til arbejdslivet. Dé, i det sociale rum, er der plads til en kamp mellem det gruppeori-

enterede på den ene side og individualismen på den anden. Dé er der plads for lighedsideologernes sammenligningsmani. Det er der ikke i familielivet, og der bør heller ikke være det, heller ikke for børnene. De bør, som de voksne, lære deres plads at kende i slægtens udviklingshistorie.

Måske er det ikke så mærkeligt, at vi lever i et land med så mange socialdemokratiske partier. Det mærkelige er, at vi har en familiepolitik, som systematisk undergraver det familieliv, der er samfundets forudsætning. Men måske er der noget, jeg har overset? Måske er, når det kommer til stykket, det individorienterede menneske den bedste garanti for de socialdemokratiske partier? For hvem skal ellers sørge for det individorienterede menneske, der ved skæbnens ugunst er blevet forvandlet til den selvoptagne og pylrede borger? Hvem skal træde til, når selvhævdelsen er slået over i kværlanteri?

Så er der brug for et offentligt system, der kan erstatte familiesammenholdet. Så føles det naturligt at stemme på et af de socialdemokratiske partier. ■

Finn Korsaa, psykolog og parterapeut